

<https://doi.org/10.15407/uhj2025.05.153>
УДК 303.822:93/94(438)+(477)

Ярослав СИРНИК

габілітований доктор, професор,
Вроцлавський університет (Вроцлав, Польща)
jaroslaw.syrnyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1026-5120>

ПОЛЬСЬКІ ІСТОРИКИ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ: ПОКОЛІННЕВИЙ ФЕНОМЕН, НАПРЯМИ Й ТЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ (ВІД 1980-х рр. ДО СЬОГОДНІ)

Мета — проаналізувати феномен дослідників історії, громадян Польщі українського походження, які з 1980-х рр. активно долучилися до вивчення ключових аспектів минулого української національної меншини в Польщі після Другої світової війни, а також окремих тем періоду 1918—1939 рр. та інших історичних етапів. За останні сорок років з'явилася значна кількість монографій, збірників статей, публікацій у престижних польських і зарубіжних наукових виданнях. Доробок дослідників добре відомий фаховому середовищу, а також громадськості, зокрема українській спільноті в Польщі та представникам так званого «кресового» середовища. Водночас його сприйняття нерідко виходить за межі суто наукової оцінки й набуває ідеологізованого характеру. Стаття побудована на основі спрощеного статистичного та якісного аналізу, вводить до наукового дискурсу нове поняття і пропонує його попередню характеристику. У **висновках** наголошується на окремих внесках істориків українського походження в розвиток історіографії, зокрема у вивчення польсько-українських відносин.

Ключові слова: польські історики українського походження, історіографія української меншини, історична пам'ять, польсько-українські відносини.

Цитування: Сирник Я. Польські історики українського походження: поколінневий феномен, напрями й тематика досліджень (від 1980-х рр. до сьогодні). *Український історичний журнал*. 2025. № 5 (584). С. 153—168. <https://doi.org/10.15407/uhj2025.05.153>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ISSN 0130-5247. Український історичний журнал. 2025. № 5 (584)

Від середини 80-х рр. ХХ ст. й до перших трьох десятиліть ХХІ ст. в Польщі з-посеред польських громадян українського походження сформувалася досить численна група, яка активно долучилася до дослідження історії, зокрема, польсько-українських відносин. Це мало свої передумови ще у зусиллях інтелектуалів українського походження комуністичного періоду, тісно пов'язане із загальною динамікою розвитку історичної культури в Польщі, прагненням суспільства шукати відповіді на складні питання минулого, а також потребою заповнення так званих «білих плям» — істотних прогалин у колективній історичній пам'яті, спричинених (надто до 1989 р.) цензурою та пропагандою.

Серед українців-громадян Польщі цей інтерес проявлявся спочатку в діяльності громадських активістів: у публіцистиці, мемуаристиці, участі в заходах зі вшанування історичних подій. Вивчення та популяризація певного бачення минулого мали важливе значення, оскільки для більшості представників громади збереження національної ідентичності нерозривно пов'язувалося з історичною пам'яттю. Тому рішення багатьох у 1980-х рр. долучитися до історичних студійовань було не лише наслідком особистих зацікавлень, а й відгуком на суспільний запит.

Нижче спробуємо коротко охарактеризувати феномен цього своєрідного покоління істориків, висвітлити основні етапи його становлення у хронологічному й тематичному аспектах, а також наведемо приклади сприйняття доробку в польському суспільстві та в Україні.

Періодизація

Спроба періодизації спирається на порівняльний аналіз кількісних даних. Ідеться, зокрема, про число наукових публікацій, захищених кандидатських і габілітаційних дисертацій, а також про кількість українців-громадян Польщі, котрі працюють у науковій сфері. Оскільки відтворення докладної статистики не є нашою метою, застосовано спрощену методологію, що базується на критеріях: наявність або відсутність явища, динаміка зростання чи зниження тощо. Порівняння цих показників дозволило виділити три етапи становлення описуваного явища.

Перший охоплює період від 1956 до середини 1980-х рр. Його характерними рисами стали обмежені можливості вільного висловлювання поглядів на історичне минуле в умовах комуністичної держави (до 1956 р. такі можливості фактично були відсутні), а також повільний процес відтворення української інтелігенції в Польщі. До кінця 1970-х рр. лише поодинокі нащадки переселенців здобули історичну освіту в польських університетах. Публікації авторів-українців були доступні вузькому колу читачів, переважно через такі видання, як річник «Український календар» чи тижневик «Наше слово», що виходили у Варшаві.

Тематика та спосіб висвітлення історичних подій суворо регламентувалися на загальнодержавному рівні. Деякі теми перебували під забороною. Показовим прикладом стала справа розстрілу радянським НКВС польських офіцерів у Катині 1940 р. Хоча польсько-українські відносини вважалися «особливо чутливою» тематикою, польські історики зуміли створити вартісні праці, присвячені, зокрема,

козацькій добі, ХІХ й деяким подіям ХХ ст. Втім багато тем, особливо пов'язаних з історією переселень, польсько-українським протистоянням 1940-х рр. чи ідентичністю української меншини, польські фахові історики майже не аналізували. Невелика кількість авторів із середовища української національної меншини намагалася, в межах дозволеного, доповнити картину, акцентуючи, наприклад, на участі українців у русі опору проти нацизму, боротьбі в лавах військ ПНР та СРСР, а також за встановлення «народної влади». Такі матеріали друкувалися переважно у згаданих виданнях для української громади. В них теж публікувалися короткі нариси про історію регіонів виселення, переважно з етнографічним акцентом, або про діяльність заснованого 1956 р. у Варшаві Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ), створення мережі шкіл, біографічні сюжети тощо.

Серед осіб і середовищ, які в той період підтримували інтерес до історії, в першу чергу слід згадати колектив редакторів видань УСКТ. Особливу роль відігравав А. Середницький (1916—2012 рр.) — багаторічний головний редактор «Українського календаря» та автор першої підсумкової монографії про УСКТ, виданої з нагоди 20-річчя організації [1]. Помітним у 1960—1980-х рр. був щецинський осередок інституції, особливо М. Трухан (1925—2011 рр.) і С. Заброварний (1929—2023 рр.). Перший став автором численних публікацій, організатором культурних зустрічей у домівці УСКТ у Щецині. Після вимушеної еміграції до Німеччини захистив кандидатську дисертацію в Українському вільному університеті в Мюнхені, яка вийшла друком 1990 р. [2]. У 1992 р. у Львові побачила світ чергова його праця, яка й досі вважається одним із найглибших критичних аналізів польської історіографії у ставленні до української тематики [3]. Близьким співробітником М. Трухана був С. Заброварний, від 1960-х рр. пов'язаний з академічним середовищем Щецина. У 1970 р. він захистив кандидатську дисертацію, активно друкувався в українських періодиках. У 1980-х рр. представляв українське середовище на початку діалогу з польськими істориками — йдеться про зустріч представників УСКТ із фахівцями з Інституту історії Польської академії наук, в якій, крім С. Заброварного, взяли участь М. Вербовий, А. Середницький, В. Мокрий¹. Варто також згадати інших представників варшавського осередку, передусім С. Козака (нар. 1937 р.), який хоч формально й не був істориком, проте мав значний вплив на розвиток українознавчих досліджень. Він захистив габілітацію 1977 р., а наступного року ця праця вийшла друком [4].

Серед перших повоєнних випускників історичних факультетів українського походження був М. Рощенко (1966 р.). У 1977 р. історичні студії закінчив Є. Місило (нар. 1954 р.), у 1980 р. — Р. Жерелик (нар. 1956 р.). Окрему увагу слід приділити тим, хто в 1970 — на початку 1980-х рр. захистили кандидатські дисертації в галузі історії або споріднених дисциплін: М. Сивицький (1917—2004 рр.), Я. Грицьков'ян (1931—2022 рр.), В. Мокрий (нар. 1949 р.), уже згаданий Р. Жерелик.

¹ Архів Об'єднання українців у Польщі. Sprawozdanie ze spotkania pracowników Instytutu Historii PAN z przedstawicielami Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Polsce w dniu 14 V 1981 r.

Другий етап формування покоління істориків розпочався у середині 1980-х рр. Після скасування у ПНР воєнного стану (1981—1983 рр.) політична ситуація дещо лібералізувалася. Цей період має перехідний характер і плавно поєднує останні роки комуністичної епохи з початком нової суспільно-політичної реальності. Спершу українські ініціативи в історичній сфері мали ще доволі обмежений характер. Ішлося про організацію та участь у наукових конференціях українознавчого профілю, зокрема у Гданську, Варшаві, Кракові, Любліні. Паралельно зростає інтерес до академічного історичного знання серед молодих українців Польщі. Історичні студії розпочали, зокрема, М. Чех (1981 р.), Р. Дрозд (1982 р.), П. Тима (1985 р.).

Центральною постаттю цього етапу став Є. Місило, який активно впроваджував у науковий і громадський обіг нові теми. Так, важливим, хоч і менш згадуваним внеском його з цього періоду були дослідження українського питання в добу «карнавалу Солідарності» (1980—1981 рр.), критично обґрунтовані оцінки кількості українців із Польщі, мобілізованих до Червоної армії в 1944—1945 рр. та оприлюднення на шпальтах «Нашого слова» списків репресованих і загиблих українців у повоєнній Польщі. На початку 1990-х рр. Є. Місило заснував «Український архів», до якого почали надходити матеріали від представників української громади з багатьох країн (мемуари, фотографії тощо), частину з них було опубліковано або використано в наукових і публіцистичних працях. Апогеєм діяльності «Українського архіву» стала в той час публікація збірника про акцію «Вісла» [5], який мав широкий резонанс. Паралельно Є. Місило підготував до друку один із томів «Літопису УПА», присвячений діяльності військового суду оперативної групи «Вісла» [6].

У першій половині 1990-х рр. помітну діяльність розгорнув також випускник української філології Варшавського університету Б. Гук (нар. 1964 р.). Він почав збирати, а згодом і публікувати спогади учасників українського підпілля та переселених у ході акції «Вісла». Перший із п'яти томів цієї серії, «Закерзоння», з'явився друком 1994 р. У 1997 р. Б. Гук уклав і видав ще одну книжку спогадів переселенців [7].

На рубежі 1980—1990-х рр. значно зріс інтерес молодого покоління українців до академічних досліджень минулого. Відчутним став і процес здобуття наукових ступенів. Уже в 1989 р. кандидатом історичних наук став Б. Гальчак, у 1991 р. — В. Козубель, а в 1992 р. — О. Гнатюк (мовознавча тематика). У 1994 р. кандидатські дисертації захистили Я. Мокляк і Р. Дрозд².

Питання історичної пам'яті залишалося й у полі зору правонаступника УСКТ — Об'єднання українців у Польщі. Його керівництво взяло на себе ініціативу ведення історичного діалогу з польськими, зокрема так званими «кресовими», середовищами. Це в подальшому знайшло відображення у циклі семінарів «Польща — Україна: важкі питання».

Від середини 1990-х рр. простежуються нові явища, які дозволяють виокремити третій (основний) етап формування феномена покоління істориків у Польщі.

² Дані про кандидатські й докторські дисертації, професорські ступені з порталу «Ludzie nauki» (URL: <https://ludzie.nauka.gov.pl>).

Цей етап передусім пов'язаний із початком академічних кар'єр понад десяти науковців українського походження. Важливим стало зростання кількості захищених кандидатських дисертацій з історичних наук наприкінці 1990 — на початку 2000-х рр. Зокрема в 1996 р. захистив дисертацію М. Сич, у 1997 р. — Б. Вуйтович, у 1998 р. — Г. Купріянович і М. Мельник (останній — у галузі богослов'я, однак тема праці мала міждисциплінарний характер), у 1999 р. — Р. Висоцький, у 2000 р. — І. Галагіда та О. Вішка, у 2003 р. — П. Герент, у 2004 р. — В. Бобрик й О. Кіх-Маслей (хоча її праця була з мовознавства, вона мала також історичний вимір), у 2005 р. — диякон П. Сивіцький та Я. Сирник, у 2006 р. — Є. Рибалт. У ряді випадків українці з Польщі здобували наукові ступені в Україні, як це було з о. Б. Прахом (1994 р.) й О. Колянчуком. Паралельно кілька осіб завершили у цей період габілітаційні процедури, що надало їм статус наукових працівників із правом керівництва докторантами. У 2001 р. габілітувався Б. Гальчак, у 2002 р. — Р. Дрозд, у 2004 р. — О. Вішка та О. Гнатюк (у галузі літературознавства³), у 2005 р. — Я. Мокляк, у 2009 — І. Галагіда тощо.

Символічною подією стало створення у 2004 р. Українського історичного товариства в Польщі, першим головою якого обрано Р. Жерелика [8]. Виникли й інші осередки, спрямовані на історичні дослідження та популяризацію знань, як-от Підляський науковий інститут.

Упродовж останніх років з'явилася нова група дослідників, які успішно захистили кандидатські дисертації: М. Козубель (2013 р.), М. Сава (2015 р.), А. Божик і М. Гумецький (обидва 2016 р.), Р. Дидич (2017 р.), о. П. Почекайло (2020 р.), А. Бачіч (2023 р.).

Напрями

Більшість польських істориків українського походження, які з 1990-х рр. позначили свою присутність у науковому просторі, зосереджували увагу на питаннях, пов'язаних із минулим української меншини в Польщі після 1944 р. Насамперед вивчалися депортації, зокрема операція «Вісла», рідше — переселення до СРСР у 1944—1946 рр. Про акцію «Вісла» та перші повоєнні роки писали Р. Дрозд [9] і Б. Гальчак [10]. Є. Місило [11] й І. Галагіда [12] підготували монографії про табір Явожно. Події 1944—1947 рр. у регіональному вимірі стали предметом зацікавлення Я. Сирника [13—15].

Діяльність Української повстанської армії досліджували Р. Дрозд [16], Б. Гук [17—18] і Б. Гальчак [19—20]. Ця тема послужила також основою кандидатської дисертації А. Бачіч. Побічні згадки про українське підпілля зустрічаються у працях інших істориків.

Питання українських місць пам'яті в Польщі розробляли Є. Місило [21] й Б. Гук [22—23]. Останніми роками цю тематику розвивають І. Галагіда [24], М. Сава [25], а також О. Кіх-Маслей і А. Божик.

³ У 2022 р. О. Гнатюк отримала професуру з двох дисциплін — мовознавства та історії.

З'явився ряд студій про долю українців після акції «Вісла». Слід почати від книжки Р. Дрозда 2001 р., яка свого часу була найгрунтовнішим дослідженням про українців у повоєнній Польщі [26]. Згодом автор зосередився на темі історичної пам'яті серед українців — громадян Польщі [27—28]. У працях І. Галагіди 2002 р. розглядається життя української громади після акції «Вісла» й до 1957 р. [29], Я. Сирника — на Нижній Сілезії [30], М. Сирника [31], а також у поки що неопублікованих кандидатських дисертаціях В. Циби та о. П. Почекайла — на півночі Польщі. Я. Сирник присвятив окрему розвідку єдиній у період ПНР легальній українській організації — УСКТ [32]. Повоєнна історія української освіти стала предметом уваги В. Козубея, М. Сирника й С. Лашина [33].

І. Галагіду справедливо вважають одним із піонерів дослідження репресивної політики щодо українців у Польщі у 1940—1950-х рр. Як довголітній співробітник польського Інституту національної пам'яті, він опублікував у 2005 р. розвідку про так звану провокацію «Зенона» [34]. Пізніше зосередив увагу на історії греко-католицької церкви в Польщі [35—39], а також очолив дослідницький проєкт Українського католицького університету у Львові з ідентифікації жертв польсько-українського конфлікту 1940-х рр. Тему діяльності органів безпеки стосовно українців неодноразово порушував також інший багаторічний співробітник ІНП Я. Сирник [40—41].

Окрім І. Галагіди, до вивчення історії греко-католицької церкви долучилися М. Козак [42], С. Заброварний, о. І. Гарасим [43], В. Бобрик, владика А. Трохановський [44]. Богослови М. Мельник та Я. Москалик у своїх працях також застосовують елементи історичного аналізу. Чимало джерелознавчих публікацій, зокрема щодо греко-католицької церкви, належить В. Пилиповичу. Окремі нариси з історії православної конфесії в Польщі підготували Г. Купріянович, П. Герент [45], М. Сава [46].

Серед напрямів студіювань помітне місце займають праці Р. Висоцького, зокрема його аналіз діяльності ОУН у міжвоєнний період [47] та порівняльне дослідження політичної думки Д. Донцова й Р. Дмовського [48]. Періоду 1918—1939 рр. присвячені розвідки Я. Мокляка [49], М. Сирника [50], Г. Купріяновича [51] та Б. Гука [52]. П. Федусь в тематичних збірниках опублікував низку статей про українців у Гданську [53—54]. Вагомий корпус досліджень присвячено історії української еміграції в Польщі після 1920 р. Тут варто передусім згадати праці О. Колянчука, О. Вішки [55—60], Р. Шагали [61], а також А. Середницького. М. Козубель почав публікувати дослідження, присвячені військовим аспектам періоду УНР [62]. Р. Висоцький виступив редактором тому серії «Україна. Європа — 1921—1939» [63]⁴, а М. Сава розглянув окремі аспекти становлення української політичної думки [64].

Менше публікацій стосується періоду Другої світової війни (за винятком проєкту, присвяченого жертвам). У 1997 р. з'явилася монографія М. Сича [65].

⁴ До редакційної ради, крім самого Р. Висоцького, ввійшли М. фон Гаген, І. Галагіда, О. Гнатюк, Я. Грицак (гол.), А. Граціозі, О. Зайцев, С. Плохій, В. Рибчук, Ф. Сисин, Ю. Шаповал, М. Чех. Наукова редакторка серії О. Гнатюк, координатор М. Чех (URL: <https://uamoderna.com/videoteka/ukraina-evropa/>).

М. Гумецький захистив дисертацію про Лемківщину під німецькою окупацією, однак вона досі залишається неопублікованою. Так само поки що не видано дослідження А. Божика про українське питання в Люблінському воєводстві 1939—1944 рр.

Я. Мокляк — один із небагатьох авторів, які присвячують свої праці XIX ст. Так, 2004 р. вийшла його монографія, де розглядається мовний (в освіті) аспект боротьби за ідентичність українців⁵. До цього кола слід також віднести Б. Вуйтович-Губер — авторку дослідження про греко-католицьке духівництво в національному русі галицьких русинів другої половини XIX — початку XX ст.⁶

Джерелознавчі публікації охоплюють переважно період після 1944 р. Окрім збірника про акцію «Вісла», доцільно згадати укладену Р. Дроздом і І. Галагідою збірку 1999 р.⁷ Цінні джерельні видання підготували Р. Дрозд, Б. Гальчак і М. Шмігель [66], а також В. Пилипович спільно з О. Маслеєм⁸.

Чимало авторів звертаються до тем, пов'язаних із малою батьківщиною чи рідним краєм. Так, Р. Шагала написав книжку про с. Аксманичі [67], М. Козак — про Кобильницю Руську й Волоську [68], О. Вішка — про с. Журавці [69], С. Заброварний — про с. Станіславчик [70]. У ширшому регіональному контексті працює Ю. Гаврилюк [71—73].

У контексті синтези історії українців у Польщі варто згадати працю Б. Гальчака та Р. Дрозда [74], монографію Б. Гальчака про історію Лемківщини [75], а також студії М. Сивицького [76] й Б. Гука [77], в яких простежуються спроби узагальнюючих підходів.

Окремої уваги заслуговує енциклопедичний проєкт Б. Гука — вебсайт «Апокриф руський»⁹. Декілька польських істориків українського походження стали активними авторами створюваної Національною академією України та Науковим товариством імені Шевченка «Енциклопедії сучасної України». Крім того, Ю. Гаврилюк написав стислу біографію М. Грушевського [78].

Документаційна робота в основному проводиться з ініціативи окремих дослідників. У цьому контексті слід згадати вебсторінку Р. Крика, присвячену акції «Вісла», а також ініціативу «Депозити пам'яті» І. Сирника. Великий обсяг джерел з історії Лемківщини зібрано у товаристві «Кичера» в Легниці.

Вартий уваги й чималий корпус збірників наукових праць за редакцією Р. Дрозда, Б. Гальчака. Це переважно матеріали конференцій циклу «Лемки, бойки, русини — історія, сучасність, матеріальна та духовна культура», що відбувалися у

⁵ Moklak J. *W walce o tożsamość Ukraińców: zagadnienie języka wykładowego w szkołach ludowych i średnich w pracach galicyjskiego Sejmu Krajowego 1866—1892*. Kraków, 2004.

⁶ Wójtowicz-Huber B. „Ojcowie narodu”: Duchowieństwo grekokatolickie w ruchu narodowym Rusinów galicyjskich (1867—1918). Warszawa, 2008.

⁷ Drozd R., Halagida I. *Ukraińcy w Polsce 1944—1989: Walka o tożsamość (Dokumenty i materiały)*. Warszawa, 1999.

⁸ Двоптижневик «Наш лемко» 1934—1939 років (вибрана публіцистика). Упоряд. О. Маслей, В. Пилипович. Варшава, 2004.

⁹ URL: <https://www.apokryfruski.org>

Слупську, Зеленій Гурі, у Словаччині [79], а також заходи Українського історичного товариства в Польщі [80]. Збірники під егідою ІНП співредагував Я. Сирник [81—82], а з історичними статтями — також Г. Купріянович [83—84].

Через обмеження обсягу не подаємо тут повного переліку праць, опублікованих польськими істориками-українцями. Вони з'являлися в тому числі у провідних наукових журналах Польщі, що спеціалізуються на історії ХХ ст. (напр., «Dzieje Najnowsze»), а також у виданнях інших країн («Museology and Cultural Heritage», «European Journal of Science and Theology»).

Українське історичне товариство в Польщі намагалося видавати власний науковий часопис («Litorus»), а у Кракові завдяки зусиллям В. Мокрого виходили «Krakowskie Zeszyty Ukrainoznawcze» та «Między Sąsiadami». З ініціативи Я. Мокляка з'явився журнал «Нова Україна».

Оцінка доробку

Можна з упевненістю стверджувати, що феномен покоління українських істориків у Польщі помічений — передусім серед фахівців, які досліджують схожі теми, в академічних осередках, де працюють науковці, а також у середовищах, що симпатизують чи, навпаки, вороже налаштовані до «українського питання». Більшість згаданих у цій статті фахівців добре відомі українцям у Польщі та деяким еміграційним середовищам, зокрема в Канаді. Водночас в Україні за окремими винятками вони відомі значно меншою мірою.

Відгуки на публікації істориків-українців із Польщі варто розділити на дві частини: реакції, зумовлені емоціями, ідеологією, політикою чи провокаційними намірами; фахові, критичні або позитивні оцінки, які мають змістовний характер. Наведені далі приклади, звісно, не вичерпують теми, однак на їх основі можна окреслити певні висновки.

Варто почати з оцінки доробку Є. Місила, враховуючи як хронологію, так і значення його праць про акцію «Вісла» й табір Явожно. Його публікація джерел 1993 р. стала справжнім переломом у наукових дослідженнях цієї операції. Хоч їй бракувало глибшого авторського аналізу, який з'явився згодом у другому виданні (2012 р.), книжка мала значний резонанс. Також двотомна добірка документів про депортацію українців до СРСР у 1944—1946 рр. за редакцією Є. Місила залишається вагомим джерелом для вивчення цього фрагмента минулого. Якщо не брати до уваги політизовані опрацювання, то лише нещодавно з'явилися наукові монографії, присвячені переселенням, зокрема авторства Я. Пісулінського [85—86]. Є. Місило, незважаючи на потребу поєднувати наукову роботу з іншими професійними обов'язками, створив фундаментальну працю-словник про в'язнів табору Явожно [11]. Це видання доповнює раніше опубліковані табельні зведення (напр., К. Мірошевського 2001 р. [87]) та містить фотографії, біографії, фрагменти спогадів і листів. Серед польських фахових істориків доробок Є. Місила здобув широке визнання. А. Пачковський назвав його одним із найкращих знавців історії України та польсько-українських відносин ХХ ст., відзначаючи високу якість джерельних

публікацій і точний науковий апарат. Подібно відгукнувся А. Фрішке, який підкреслив скрупульозність та глибоке знання тематики¹⁰.

Публікації Р. Дрозда, а ще більше його громадська активність (зокрема в період, коли був ректором Поморської академії) неодноразово викликали публічні обговорення. Найчастіше цитована (згідно з Google Scholar, понад 80 цитувань) його монографія 2001 р. [26]. Значною популярністю користується і праця 1997 р. [9]. Найбільше дискусій викликало джерельне видання про УПА [16]. С. Лах позитивно оцінив його пізнавальну цінність [88]. Натомість А. Кубасік закидав авторові надто довірливе ставлення до оцінок, висловлених самими націоналістами, надмірно різку критику Польщі й поблажливість до української сторони [89].

Науковий доробок І. Галагіди часто стосується чутливих тем, пов'язаних із польсько-українськими міжнаціональними та міжконфесійними відносинами. Рецензенти відзначають професійність, стриманість і багату джерельну базу. Наприклад, о. Ю. Крентош високо оцінив монографію про о. В. Гриника, назвавши її «об'єктивною, добре задокументованою та відповідно інтерпретованою» [90]. Подібну оцінку дав Є. Кохановський [91]. Стосовно іншої праці М. Бялковський зауважив, що «важко знайти в ній хиби» [92]. Водночас стаття І. Галагіди про втрати українського цивільного населення в Перемишльському повіті викликала критику з боку Я. Пісулінського [93], на що автор дав аргументовану відповідь [94].

Б. Гук, який не є професійним істориком, у своїх публікаціях нерідко вдається до гострої, публіцистичної манери викладу. Його книжка «Ukraina. Polskie jądro ciemności» отримала як позитивні, так і критичні відгуки. Я. Сова назвав її «блискучим аналізом» польсько-українських відносин [95, с. 277]. Натомість С. Журек використав її як привід для критики істориків національних меншин, фактично заперечуючи їх належність до польського академічного простору [96]. Критичну рецензію на редакційну працю Б. Гука також написав М. Зайончковський, зазначивши як фактологічні помилки, так і проблематичний ідеологічний контекст [97].

Праці Р. Висоцького, присвячені історії ОУН, торкаються надзвичайно делікатних тем. Сам факт, що він двічі подавав ці дослідження на здобуття вчених ступенів, свідчить про сміливість і впевненість у науковій обґрунтованості. Р. Висоцький зазнавав нападок не лише з боку анонімних інтернет-коментаторів, але й деяких публічних опонентів [98]. Водночас його доробок здобув і глибоку фахову оцінку, зокрема в рецензії Я. Кенсіка [99], котрий відзначив як зрілість автора, так і його глибоке занурення в польську й закордонну історіографію. Водночас, за словами Я. Кенсіка, Р. Висоцький репрезентує «типовий український погляд» на історію радикального націоналізму, доволі поширений у сучасній українській науці та публічній сфері.

Особливої уваги заслуговує питання сприйняття українського походження авторів історичних праць у польському академічному дискурсі. Апеляції до «генеалогії» з'являються в рецензіях часто, навіть у тих випадках, коли самі оцінки позитивні. Схоже на те, що певна частина польських рецензентів вважають «національне резюме» авторів обов'язковою складовою фахової оцінки. Наприклад,

¹⁰ URL: <https://emisilo.pl/>

Я. Кенсік у рецензії на книжку Р. Висоцького зазначив, що автор «не приховує своїх українських коренів [...] але не згадує про це у своїх публікаціях». С. Возняк, представляючи І. Галагіду, прямо вказує на його походження як на позитивний чинник [100]. Натомість у полеміці навколо книжки П. Магочія А. Земба, критикуючи Я. Сирника, представляє його як «дослідника, як здогадуюся, українського, що працює в Польщі» [101] — попри те, що добре знає: Я. Сирник не просто працює в Польщі, а є її громадянином, тут народилися він сам і його батьки.

У рецензіях на праці польських істориків українського походження рідко трапляється поглиблений аналіз їхньої методології. Позитивним винятком у цьому контексті став відгук Т. Стриєка [102]. Він оглянув низку праць, які прямо або опосередковано стосуються акції «Вісла». Посилаючись на думку Г. Мотики, визнав доцільним трактувати доробок українських істориків у Польщі як окреме явище [102, с. 283], зазначаючи при цьому розмаїття їхніх підходів до польсько-українського протистояння. До подальшого аналізу Т. Стриєк залучив праці Є. Місила, М. Сивіцького, І. Галагіди, Р. Дрозда, Б. Гальчака, Б. Гука, Я. Сирника.

Сучасні гуманітарні науки не мають усталених критеріїв оцінювання значущості наукового доробку окремих дослідників. Існують певні інструменти, як-от Google Scholar (див. табл.), Semantic Scholar тощо, які дозволяють оцінити частоту цитування. Проте не всі польські історики українського походження мають профілі у цих базах, що ускладнює отримання повної картини. Вище згадувалося, що одна з праць Р. Дрозда здобула понад 80 цитувань у Google Scholar. Натомість Semantic Scholar дозволяє отримати певні дані навіть без наявності профілю, але вони потребують обережної інтерпретації, зокрема через можливість наявності в однієї особи кількох облікових записів.

Окремо слід зазначити, що польські вчені українського походження рідко представлені у престижних колегіальних наукових структурах, таких, як Польська академія наук чи Національна академія наук України.

Рецепція наукового доробку істориків українського походження в Польщі в межах української громади неоднорідна. На локальному рівні особливою впізнаваністю та авторитетом користуються ті дослідники, які поєднують наукову діяльність із громадською активністю. Водночас від них часто очікують занадто багато — наприклад, постійної публічної присутності в полеміці з тими, хто зне-

Табл. Історики, які мають свій профіль у Google Scholar (станом на 01.08.2025)

Історик	Загальна кількість цитувань на 17.05.2025	Від 2020	h-індекс загалом	Від 2020	i10-індекс загалом	Від 2020
І. Галагіда	322	134	9	7	9	5
О. Гнатюк	1114	324	13	8	20	7
Я. Мокляк	185	60	7	4	6	1
Я. Сирник	165	88	6	5	3	2

цінює або перекручує історичну пам'ять українців у Польщі. Часто лунають також критичні зауваження щодо змісту конкретних праць чи обраних дослідницьких підходів, особливо з боку тих, хто тим чи іншим чином був пов'язаний з описаними подіями. Водночас у громадському середовищі відчутне й задоволення самим фактом, що такі історики існують, і що вони взялися за складну, але необхідну справу, важливу бодай для цієї невеликої, проте зацікавленої групи людей. Під час установчого з'їзду Українського історичного товариства в Польщі 2004 р. Р. Висоцький у своєму вступному слові дуже влучно сформулював питання, яке залишається актуальним і сьогодні: «Якщо не ми, то хто?».

* * *

Від середини 1980-х рр. у Польщі почав формуватися феномен, пов'язаний із науковою та популяризаторською діяльністю у сфері історії, яку здійснюють майже три десятки дослідників українського походження-громадян Польщі. Кільканадцять із них обіймали або досі обіймають академічні посади. Найвагомим є їхній внесок у дослідження тем, що стосуються української меншини в Польщі після 1944 р. Завдяки їхнім зусиллям до наукового обігу введено численні аспекти, пов'язані з акцією «Вісла», функціонуванням табору Явожно, життям українців після примусового переселення, а також із системою нагляду за ними впродовж повоєнних десятиліть. Вагома також роль цих істориків у вивченні мартирології українців у 1939—1947 рр., формування ідеологічних засад націоналістичного руху, історії української еміграції в міжвоєнній Польщі. З методологічного погляду більшість досліджень базується на класичному історичному підході та має етноісторичний характер. Водночас окремі автори прагнуть використовувати ширший інтердисциплінарний аналітичний інструментарій. Феномен покоління українських істориків у Польщі поступово набув видимості як у науковому, так і суспільному дискурсі. Попри наявність критичних дискусій, праці професійних істориків зазвичай оцінюються високо, про що свідчать успішно захищені докторські й габлітаційні дисертації, присвоєння професорських звань. Водночас у частини кресових середовищ публікації дослідників-українців викликають гострі емоції. В Україні ж, схоже, про цю групу науковців та їхній доробок досі відомо відносно небагато.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ / REFERENCES

1. Srednicki, A. *Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne*. Warszawa, 1976 [in Polish].
2. Trukhan, M. *Ukrainci u Polshchi pislia Druhoi svitovoi viiny (1944—1984)*. Toronto, 1990 [in Ukrainian].
[Трухан М. Українці у Польщі після Другої світової війни (1944—1984). Торонто, 1990].
3. Trukhan, M. *Nehatyvnyi stereotyp ukraintsia v polskii pisliavoienii literaturi*. Lviv, 1992 [in Ukrainian].
[Трухан М. Негативний стереотип українця в польській післявоєнній літературі. Львів, 1992].
4. Kozak, S. *U źródł romantyzmu i nowożytnej myśli społecznej na Ukrainie*. Wrocław, 1978 [in Polish].

5. Misiło, E. Akcja „Wisła”: Dokumenty. Warszawa, 1993 [in Polish].
6. Misyło, Ye. (Ed.). Litopys UPA: UPA v svitli polskykh dokumentiv. Kn. 1: Viiskovyj sud operatyvnoi hrupy “Visla”. Toronto, 1992 [in Ukrainian].
[Літопис УПА: УПА в світі польських документів. Кн. 1: Військовий суд оперативної групи «Вісла». Ред. Є. Місило. Торонто, 1992].
7. 1947. Propamiatna knyha. B. Huk. Warszawa, 1997 [in Ukrainian].
[1947. Пропам’ятна книга. Опр. Б. Гук. Варшава, 1997].
8. Drozd, R. (wybór i opr.). 20 lat działalności Ukraińskiego Towarzystwa Historycznego w Polsce w świetle dokumentów i materiałów z lat 2004—2024. Słupsk; Warszawa, 2024 [in Polish].
9. Drozd, R. Droga na zachód: Osadnictwo ludności ukraińskiej na ziemiach zachodnich i północnych Polski w ramach akcji „Wisła”. Warszawa, 1997 [in Polish].
10. Halczak, B. Akcja „Wisła” w 1947 roku: Aspekty prawne. Zielona Góra, 2022 [in Polish].
11. Misiło, E. Obóz „Jaworzno”: Zbrodnia nieukarana. Ukraińcy i Polacy w Centralnym Obozie Pracy Jaworzno (1947—1949). Jesionowo, 2022 [in Polish].
12. Hałagida, I. Duchowni grekokatolicy i prawosławni w Centralnym Obozie Pracy w Jaworznie (1947—1949): Dokumenty i materiały. Warszawa, 2012 [in Polish].
13. Syrnyk, J. Trójkąt bieszczadzki: Tysiąc dni i tysiąc nocy anarchii w powiecie leskim 1944—1947. Rzeszów, 2018 [in Polish].
14. Syrnyk, J. Przemoc i chaos: Powiat sanocki i okolice w latach 1944—1947: Analiza antropologiczno-historyczna. Wrocław; Warszawa, 2020 [in Polish].
15. Syrnyk, J. Łemkowskie rozdroże. Wrocław, 2024 [in Polish].
16. Drozd, R. Ukraińska Powstańcza Armia: Dokumenty — struktury. Warszawa, 1998 [in Polish].
17. Huk, B. Młodzi Ukraińcy Mychajły Borysa „Żana”: Terenowe Oddziały Samoobrony w powiecie jarosławskim w latach 1945—1947. Przemyśl, 2016 [in Polish].
18. Huk, B. UPA i WiN w walce z totalitaryzmem 1945—1947: dokumenty, wspomnienia. Przemyśl, 2018 [in Polish].
19. Halczak, B. Postać Romana Hrobelskiego „Brodyca”, dowódcy oddziału UPA w latach 1946—1947, w świetle jego zeznań złożonych w Czechosłowacji. *Studia Historica Gedanensia*. 2021. 12 [in Polish].
20. Halczak, B. & Šmigel, M. Działalność oddziału UPA Mychajło Fedaka „Smyrnego” w Beskidzie Niskim w latach 1945—1948. *Studia nad Historią, Kulturą i Polityką*. Red. D. Dolański, B. Nitschke. Zielona Góra, 2007 [in Polish].
21. Misyło, Ye. Pavlokoма 3 III 1945 r. Warszawa, 2006 [in Ukrainian].
[Місило Є. Павлокома 3 III 1945 р. Warszawa, 2006].
22. Huk, B. Całopalenie: Mord żołnierzy polskich na Ukraińcach w Terce 8 lipca 1946 r. Przemyśl, 2015 [in Polish].
23. Huk, B. Chuzhynche, idy skazhy Ukraini: Uvichnennia trahedii Zakerzonnia v 1944—1947 rr. Przemyśl, 2001 [in Ukrainian].
[Гук Б. Чужинче, іди скажи Україні: Увічнення трагедії Закерзоння в 1944—1947 рр. Перемишль, 2001].
24. Halahida, I. & Ivanyk, M. Ukrainski zhertvy Kholmshchyny ta pivdennoho Pidliashsia u 1939—1944 rr. (Liublinskiy dystrykt Heneralnoi Hubernii). Lviv, 2021 [in Ukrainian].
[Галагіда І., Іваник М. Українські жертви Холмщини та південного Підляшшя у 1939—1944 рр. (Люблинський дистрикт Генеральної Губернії). Львів, 2021].
25. Sawa, M. Pociiski jak paciorki różańca: Armia Krajowa i Bataliony Chłopskie wobec Ukraińców w Sahryniu i innych wsiach powiatu hrubieszowskiego 9—10 marca 1944 r. Wrocław; Wojnowice, 2024 [in Polish].

26. Drozd, R. Polityka władz wobec ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944—1989. Warszawa, 2001 [in Polish].
27. Drozd, R. Ukraińcy wobec swojej przeszłości (1947—2005). Warszawa, 2013 [in Polish].
28. Drozd, R. Przebaczymy i prosimy o przebaczenie: Związek Ukraińców w Polsce w polsko-ukraińskim dialogu historycznym. Słupsk, 2019 [in Polish].
29. Hałagida, I. Ukraińcy na Zachodnich i północnych ziemiach Polskich 1947—1957. Warszawa, 2002 [in Polish].
30. Syrnyk, J. Ludność ukraińska na Dolnym Śląsku (1945—1989). Wrocław, 2007 [in Polish].
31. Syrnyk, M. Na wałęckiej Ukrainie: mniejszość ukraińska w powiecie wałęckim 1947—2017. Wałcz, 2017 [in Polish].
32. Syrnyk, J. Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne (1956—1990). Wrocław, 2008 [in Polish].
33. Łaszyn, S. Klasy ukraińskie w Liceum Pedagogicznym Nr 2 w Bartoszycach w latach 1956—1970. Warszawa, 2018 [in Polish].
34. Hałagida, I. Prowokacja „Zenona”: Geneza, przebieg i skutki operacji MBP o kryptonimie „C-1” przeciwko banderowskiej frakcji OUN i wywiadowi brytyjskiemu (1950—1954). Warszawa, 2005 [in Polish].
35. Hałagida, I. „Szpieg Watykanu”: Kapłan greckokatolicki ks. Bazyli Hrynyk (1896—1977). Warszawa, 2008 [in Polish].
36. Hałagida, I. Odnowienie duszpasterstwa greckokatolickiego w Polsce 1956—1957: Dokumenty. Warszawa, 2011 [in Polish].
37. Hałagida, I. Działania komunistycznych organów bezpieczeństwa przeciwko duchowieństwu greckokatolickiemu w Polsce (1944—1956): Dokumenty. Warszawa, 2012 [in Polish].
38. Hałagida, I. Między Moskwą, Warszawą i Watykanem: Dzieje Kościoła greckokatolickiego w Polsce w latach 1944—1970. Warszawa, 2013 [in Polish].
39. Halahida, I. „I vas peresliduvaty budut...”: Shtrykhy do istorii pepresii proty Ukrainoskoi hreko-katolytskoi tserkvy v Polshchi u 1944—1957 rr. Lviv, 2017 [in Ukrainian].
[Галагіда І. «І вас переслідувати будуть...»: Штрихи до історії репресій проти Української греко-католицької церкви в Польщі у 1944—1957 рр. Львів, 2017].
40. Syrnyk, J. „Po linii” rewizjonizmu, nacjonalizmu, syjonizmu...: Aparat bezpieczeństwa wobec ludności niepolskiej na Dolnym Śląsku (1945—1989). Wrocław, 2013 [in Polish].
41. Syrnyk, J. Nadzór specjalny: Analiza historyczno-antropologiczna działań organów bezpieczeństwa w kwestii tzw. nacjonalizmu ukraińskiego na Podkarpaciu w latach 1947—1989. Wrocław; Warszawa, 2015 [in Polish].
42. Kozak, M. Nevtomnyi dushpastyr o. kan. Volodymyr Borovets. Przemyśl, 2007 [in Ukrainian].
[Козак М. Невтомний душпастир о. кан. Володимир Боровець. Перемишль, 2007].
43. Harasym, I. Narys vybranykh aspektiv istorii hreko-katolytskoi tserkvy v Polshchi (1945—1985). *Zustrichi*. 1990. 5-6 [in Ukrainian].
[Гарасим І. Нарис вибраних аспектів історії греко-католицької церкви в Польщі (1945—1985). *Зустрічі*. 1990. № 5-6].
44. Trochanowski, A. Współpraca parafii greckokatolickiej w Wałczu z Muzeum Ziemi Wałęckiej. *Korowód pokoleń — 75 lat polskiego Pomorza Zachodniego*. Red. A. Bartczak, M. Witek. Szczecin, 2020 [in Polish].
45. Gerent, P. Prawosławie na Dolnym Śląsku w latach 1945—1989. Wrocław, 2007 [in Polish].
46. Sawa, M. Cmentarz prawosławny w Werbkowicach. Lublin, 2019 [in Polish].
47. Wysocki, R. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929—1939: Geneza, struktura, program, ideologia. Lublin, 2003 [in Polish].
48. Wysocki, R. W kręgu integralnego nacjonalizmu: Czynniki nacjonalizmu Dmytro Doncowa na tle myśli nowoczesnych Romana Dmowskiego: Studium porównawcze. Lublin, 2014 [in Polish].

49. Moklak, J. Łemkowszczyzna w Drugiej Rzeczypospolitej: zagadnienia polityczne i wyznaniowe. Kraków, 1997 [in Polish].
50. Syrynk, M. Ukraińcy w Polsce 1918—1939: Oświata i szkolnictwo. Wrocław, 1996 [in Polish].
51. Kuprianowicz, G. 1938: Akcja burzenia cerkwi prawosławnych na Chełmszczyźnie i południowym Podlasiu. Chełm, 2008 [in Polish].
52. Huk, B. (oprac.). Trzy miesiące wolności: Ukraińska Republika Komaniecka na Łemkowszczyźnie 1918—1919. Przemyśl, 2019 [in Polish].
53. Fedusio, P. Ukraińcy w Wolnym mieście Gdańsku (1910—1939). *Między Odrą a Dnieprem: Wyznania i narody*. T. 1. Red. T. Stegner. Gdańsk, 1997 [in Polish].
54. Fedusio, P. Ukraińscy studenci w Wolnym mieście Gdańsku w latach 1920—1939. *Między Odrą a Dnieprem: Wyznania i narody*. T. 2. Red. T. Stegner. Gdańsk, 2000 [in Polish].
55. Vishka, O. Kozatska mohyla na Kuivavakh. Lviv, 1993 [in Ukrainian].
[Вішка О. Козацька могила на Куявах. Львів, 1993].
56. Wiszka, E. Kawaleria w ukraińskich siłach zbrojnych 1917—1921. Piotrków Trybunalski, 1999 [in Polish].
57. Wiszka, E. Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920—1939. Toruń, 2001 [in Polish].
58. Wiszka, E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920—1939. Toruń, 2004 [in Polish].
59. Wiszka, E. Brześć Litewski: Obozy jeńców i internowanych 1919—1921. Toruń, 2010 [in Polish].
60. Wiszka, E. Szósta Strzelecka: Formowanie, szlak bojowy i internowanie 6 Siczowej Dywizji Strzeleckiej (1920—1924). Toruń, 2012 [in Polish].
61. Wiszka, E. & Szagała, R. Ukraińcy w Warszawie. Warszawa, 2010 [in Polish].
62. Kozubel, M. Ukraińscy Strzelcy Siczowi 1914—1920. Oświęcim, 2014 [in Polish].
63. Vysotskyi, R. Patsyfikatsiia Halychyny 1930 r.: Dokumenty. T. 1. Lviv, 2019 [in Ukrainian].
[Висоцький Р. Пацифікація Галичини 1930 р.: Документи. Т. I. Львів, 2019].
64. Sawa, M. Ukraiński emigrant: Działalność i myśl Iwana Kedryna-Rudnyckiego (1896—1995). Lublin, 2016 [in Polish].
65. Sycz, M. Spółdzielczość ukraińska w Galicji w okresie II wojny światowej. Warszawa, 1997 [in Polish].
66. Obce pogranicze 1945—1946: Sytuacja w południowo-wschodniej Polsce w dokumentach czechosłowackich. Red. M. Śmigiel, B. Halczak, R. Drozd [in Polish].
67. Szagała, R. & Krywucki, A. Aksmanice: Wieś w parafii kłokowickiej w powiecie przemyskim. Warszawa, 2008 [in Polish].
68. Kozak, M. Mynule i s'ohodennia Kobylnyts Voloskoi i Ruskoï. Przemyśl, 2006 [in Ukrainian].
[Козак М. Минуле і сьогодні Кобильниць Волоської і Руської. Перемишль, 2006].
69. Wiszka, E. Żurawce: Wieś Żurawce w dokumentach, na kartach historii i we wspomnieniach jej byłych mieszkańców. Toruń, 2014 [in Polish].
70. Zabrovarnyi, S. Ukrainske selo Stanislavchuk nad Vihrom. Warszawa, 2011 [in Ukrainian].
[Заброварний С. Українське село Станіславчик над Вігром. Варшава 2011].
71. Havryliuk, Yu. Istoriia Pudliasha do 1321 r. Bilsk, 1987 [in Ukrainian].
[Гаврилюк Ю. Історія Пудляша до 1321 р. Більськ, 1987].
72. Havryliuk, Yu. Istoriia Pidliashshia (Beresteiskoi zemli) u X—XIV st. Hainivka, 1990 [in Ukrainian].
[Гаврилюк Ю. Історія Підляшшя (Берестейської землі) у X—XIV ст. Гайнівка, 1990].
73. Havryliuk, Yu. Vid Volodymyrovych pokhodiv do linii Kerzona. Toronto; Białystok, 2013 [in Ukrainian].
[Гаврилюк Ю. Від Володимирових походів до лінії Керзона. Торонто; Білосток, 2013].

74. Drozd, R. & Halczak, B. *Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921—1989*. Zielona Góra; Słupsk, 2010 [in Polish].
75. Halczak, B. *Dzieje Łemków od średniowiecza do czasów współczesnych*. Warszawa, 2014 [in Polish].
76. Siwicki, M. *Dzieje konfliktów polsko-ukraińskich*. T. I—III. Warszawa, 1994 [in Polish].
77. Huk, B. *Ukraina. Polskie jądro ciemności*. Przemyśl, 2013 [in Polish].
78. Наврылюк, Ю. *Сын Холма: Микхайло Грушевський 1866—1934*. Chełm, 2016 [in Ukrainian]. [Гаврилюк Ю. Син Холма: Михайло Грушевський 1866—1934. Холм, 2016].
79. Łemkowie, Wojkowie, Rusini — historia, współczesność, kultura materialna i duchowa. Red. nauk. S. Dudra, B. Halczak, A. Ksenicz, J. Starzyński. Legnica, 2007 etc [in Polish].
80. *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków*. Red. R. Drozd, B. Halczak. T. I. Słupsk; Warszawa, 2020 etc [in Polish].
81. *Internacjonalizm, czy...? Działania organów bezpieczeństwa państwa komunistycznych wobec mniejszości narodowych (1944—1989)*. Red. J. Hytrek-Hryciuk, G. Strauchold, J. Syrnyk. Warszawa; Wrocław, 2011 [in Polish].
82. *Między ideologią a socjotechniką: Kwestia mniejszości narodowych w działalności władz komunistycznych — doświadczenie polskie i środkowoeuropejskie*. Red. nauk. M. Semczyszyn, J. Syrnyk. Warszawa; Szczecin; Wrocław, 2014 [in Polish].
83. *Mychajło Hruszewski i jego Mała Ojczyzna — Chełmszczyzna w XIX—XX w.* Pod red. G. Kuprianowicza. Chełm, 2011 [in Polish].
84. *Kleszczele, Podlasie, Ukraina: Księga jubileuszowa ku czci doktora Mikołaja Roszczenki w 75-lecie urodzin*. Pod red. G. Kuprianowicza, R. Wysockiego. Kleszczele 2017 [in Polish].
85. *Pisuliński, J. Przesiedlenie ludności ukraińskiej z Polski do USRR w latach 1944—1946*. Rzeszów, 2016 [in Polish].
86. *Pisuliński, J. Akcja Specjalna „Wisła”*. Rzeszów, 2017 [in Polish].
87. *Miroszewski, K. Centralny Obóz Pracy w Jaworznie: Podobóz ukraiński (1947—1949)*. Katowice, 2001 [in Polish].
88. *Łach S. „Ukraińska Powstańcza Armia. Dokumenty i struktury”*, Roman Drozd, Warszawa 1998 [recenzja]. *Słupskie Studia Historyczne*. 1999. 7 [in Polish].
89. *Kubasik, A. Ukraińska Powstańcza Armia (UPA). Uwagi polemiczne na marginesie książki R. Drozda, „Ukraińska Powstańcza Armia. Dokumenty — Struktury”*. *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego*. 1999. 19 [in Polish].
90. *Krętosz, J. Szpieg Watykanu: Kapłan greckokatolicki ks. Bazyli Hrynyk (1896—1977)* [recenzja]. *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*. 2009. 42/1 [in Polish].
91. *Kochanowski, J. „Szpieg Watykanu. Kapłan greckokatolicki ks. Bazyli Hrynyk (1896—1977)”*, Igor Hałagida, Warszawa, 2008 [recenzja]. *Przegląd Historyczny*. 1999. 4 [in Polish].
92. *Białkowski, M. Igor Hałagida, Między Moskwą, Warszawą i Watykanem. Dzieje Kościoła greckokatolickiego w Polsce 1944—1970. Fides, Ratio et Patria: Studia Toruńskie*. 2014. 1 [in Polish].
93. *Pisuliński, J. Uwagi w związku z artykułem Igora Hałagidy, „Który Rusin, a który Polak...”* *Ukraińskie straty osobowe w powiecie przemyskim w czasie konfliktu polsko-ukraińskiego w pierwszym półroczu 1945 r. (aspekt statystyczny)*. *Dzieje Najnowsze*. 2023. 4 [in Polish].
94. *Hałagida, I. W większości nietrafne uwagi — Janowi Pisulińskiemu w odpowiedzi*. *Dzieje Najnowsze*. 2024. 3 [in Polish].
95. *Sowa, J. Inna Rzeczpospolita jest możliwa! Widma przeszłości, wizje przyszłości*. Warszawa, 2015 [in Polish].
96. *Żurek, S. Jądro ciemności B. Huka*. Cz. 1. URL: <https://www.ksi.btx.pl/index.php/publikacje/1387-jadro-ciemnosci-b-huka-cz-1> [in Polish].

97. Zajączkowski, M. Wyważanie otwartych drzwi? Dywagacje Bogdana Huka o wspólnej polsko-ukraińskiej walce z reżimem komunistycznym w Polsce Lubelskiej. *Kwartalnik Historyczny*. 2020. 126/4 [in Polish].
98. Poliszczuk, W. Podręcznik nacjonalisty ukraińskiego: Polemika z książką Romana Wysokiego pt. Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929—1939, Lublin, 2003. *Materiały i studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich*. Red. B. Grott. Kraków, 2008 [in Polish].
99. Kęsik, J. Wokół pisarstwa historycznego Romana Wysockiego. *Przegląd Nauk Historycznych*. 2015. 14/2 [in Polish].
100. Woźniak, S. Igor Hałagida, Szpieg Watykanu. Kapłan Grekokatolicki Ks. Bazyli Hrynyk (1896—1977). Warszawa, 2008, ss. 648. *Studies in History, Culture and Politics*. 2010. 4 [in Polish].
101. Zięba, A. Historia i historiografia a studia łemkowskie w Polsce w ostatnim trzydziestoleciu. *Річник Рускої Буцси*. 2024. 2 [in Polish].
102. Motyka, G., Stryjek, T. & Zajączkowski, M. Międzynarodowe aspekty akcji „Wisła”. Warszawa, 2020 [in Polish].

Надійшла / Received 01.08.2025

Jarosław SYRNYK

Dr. Hab. in History, Professor,
University of Wrocław (Wrocław, Poland)
jaroslaw.syrnyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1026-5120>

POLISH HISTORIANS OF UKRAINIAN ORIGIN:
A GENERATIONAL PHENOMENON, DIRECTIONS AND TOPICS
OF RESEARCH (FROM THE 1980s TO THE PRESENT)

The article analyzes the phenomenon of Ukrainian historians who, since the 1980s, have been actively engaged in studying key aspects of the history of Ukrainians in Poland after the World War II, as well as selected topics from the periods 1918—1939 and other historical eras. Over the past forty years, a substantial number of monographs, collections of articles, and publications in prestigious Polish and international academic journals have appeared. The scholarly output of Ukrainian historians in Poland is well known within the academic community, as well as among certain segments of the public — particularly the Ukrainian community in Poland and representatives of the so-called *kresy milieu*. At the same time, its reception often goes beyond purely academic evaluation and becomes subject to ideological interpretations. The article is based on a simplified statistical and qualitative analysis, introduces a new concept into academic discourse, and provides an introductory definition of it. **The conclusions** highlight specific contributions made by Ukrainian historians to historiography, particularly in the field of Polish-Ukrainian relations.

Keywords: Polish historians of Ukrainian origin, historiography of the Ukrainian minority, historical memory, Polish-Ukrainian relations.